

monografijo pa se je delo zaključilo na Raziskovalni postaji ZRC SAZU v Novi Gorici, kjer je etnologinja mag. Vesna Mia Ipavec tudi zaposlena, tako nedvomno ponuja podlago za pripravo stalne muzejske zbirke o svilgojstvu na Goriškem najmanj po vzoru obujanja tradicije aleksandrink (med stroko in društvenim delovanjem). Tu pa mora priskočiti na pomoč tudi (kulturalna) politika, ki ji je potrebno predstaviti smiselnost ohranjanja ter razumevanje nekega načina življenja, ki ga v tako veliki meri ni bila deležna nobena druga slovenska dežela. Ali kot je avtorica sama napisala, bo morda pričujoče ovrednotenje murve z vidika kulture in načina življenja goriškega prebivalstva spodbudilo javni diskurz, ki bo zaznal željo in potrebo po zavarovanju še ohranjenih murvinih drevov oz. spodbudil raziskave na genetskem materialu preostalih murvinih sort na Slovenskem ali celo spodbudil muzealce, da bi prepoznali pomen te monokulture, ki si zagotovo zasluži trajnejši zapis v čas.

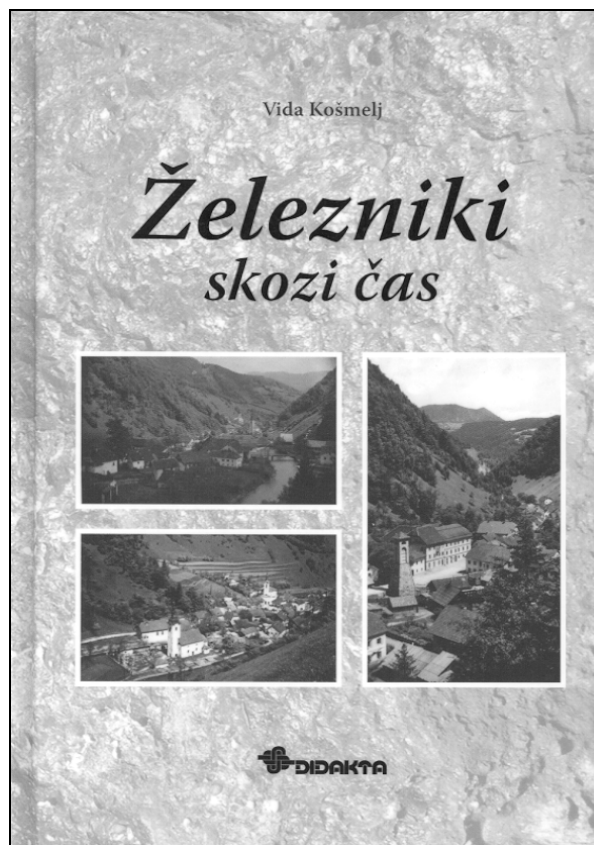
Petra Kolenc

Vida Košmelj-Beravs: Železniki skozi čas. Radovljica : založba Didakta, 2007, 332 str.

Monografija zdravnice v pokoju dr. Vide Košmelj-Beravs *Železniki skozi čas* je zanimiva pripoved o preteklosti avtoričinega rodnega kraja. Hvalevredna odločitev Vide Košmelj-Beravs, da zbere pisno gradivo o zgodovini Železnikov in okolice, obvaruje pred pozabo ustno izročilo, ki se je donekdavna ohranjalo iz roda v rod, in ga podkrepi z lastnim doživljanjem oziroma spominskimi zapisi, je botrovala zgoščeno zasnovanemu delu, po katerem bodo z veseljem posegali tako današnji prebivalci Železnikov kot preučevalci domače krajevne, socialne, kulturne, politične zgodovine, etnologije in drugih ved.

Železniki se ponašajo z bogato zgodovino. V 13. stoletju naj bi se tu naselili Furlani in beneški Slovenci, kraj se prvič omenja leta 1348, leta 1575 je postal trg, leta 2006 pa je skupaj z vasjo Češnjica dobil status mesta. Železarskega, rudarskega in kovaškega središča, ki je bilo nekoč pomemben vir dohodkov posvetnih in cerkvenih oblastnikov, siloviti zgodovinski premiki niso pustili ob strani. Gospodarskim in političnim spremembam, ki jih je doživljal svet, se tudi Železnikarji in Železnikarce niso mogli izogniti (vzpon kraja, stagnacija in zamiranje železarskih dejavnosti, luteranstvo in protireformacija, Turki, francoska zasedba, narodni in politični boji, izseljevanje, vojne ...).

Vida Košmelj-Beravs je kroniko o preteklosti Železnikov zasnovala kot nadaljevanje zgodovinskih in domoznanskih prizadevanj dr. Antona Globočnika in drugih preučevalcev, zato je osrednjo pozornost posvetila razmeram in dogodkom v drugi polovici 19. stoletja in 20. stoletju.

Knjiga vsebuje podroben vpogled v posebno zgodovino Železnikov. Popisom hiš in navedbam hišnih posestnikov ter stanovalcev je avtorica pridružila tudi podatke o nekdanjih fužinarskih, obrtnih in drugih gospodarskih dejavnostih. Dotaknila se je življenjskih usod premožnih fužinarjev in revnih prebivalcev Železnikov, osvetlila je njihov vsakodnevni utrip, družinske korenine, posamezne priimke in družinska imena, opozorila je na pomembne rojake in rodbine ter na dejstvo, da je kraj premožni sorazmerno veliko število študentov in izobražencev. Posvetila se je tudi narečnim posebnostim in fiziognomiji domačinov, njihovim običajem in prehrani. Opisi vsakdanjih opravil nekdanjih prebivalcev Železnikov, njihovega družinskega kroga, preživljanja prostega časa, zabav in otroških iger, iger na srečo, vraževerja, posluha za humor, oblačilne kulture in narodne noše spadajo v sklop raziskav vsakdanjega življenja, ki bodo zagotovo pritegnili pozornost etnologov. Poglavja o ljudski medicini, kugi in drugih boleznih ter podroben pregled zdravnikov in zdravstvene oskrbe so imenitno podkrepjena z zdravniškim znanjem in poklicno potjo Vide Košmelj-Beravs.

V knjigo so vključena pričevanja Železnikarjev in Železnikarc, ki jih je Vida Košmelj-Beravs začela zapisovati že v šestdesetih letih preteklega stoletja. Nič manj zanimivi od ustnih virov, zbranih pri predstavnikih različnih generacij, niso avtoričini spomini na ožje družinsko okolje, ki segajo v zgodnjo mladost, ko so k njenemu očetu zahajali domači in tuji izobraženci.

Poleg poglavij, posvečenih nekdanjim prebivalcem Železnikov, stanovanjski gradnji in gospodarskim razmeram, knjiga obsega poglavja o šolstvu, pošti, kulturnih dejavnostih, društvenemu povezovanju, zadrugah in pravnih normah. Avtorica na podlagi ustnih virov oziroma krajevnega in družinskega izročila osvetljuje odnose med Železnikarji in prebivalci sosednjih naselij Češnjica, Kropa in Selca ter nekdanje nasprotovanje med Železnikarji in kmečko okolico. Pretresljivo so prikazani socialna diferenciacija prebivalstva, požari, bolezni in druge nadloge, narodnostni konflikti, žrtve obeh svetovnih vojn. Omenjeni so pomembni duhovniki, opisano je pokopališče. Avtorica opozarja na prve Železnikarce, ki so si priborile vidno vlogo v javnem življenju. Obsežen sklop poglavij je posvečen urbanističnim in geografskim dejavnikom, prometu, vodam in njihovim regulacijam, mostovom, ledinskim in krajevnim imenom.

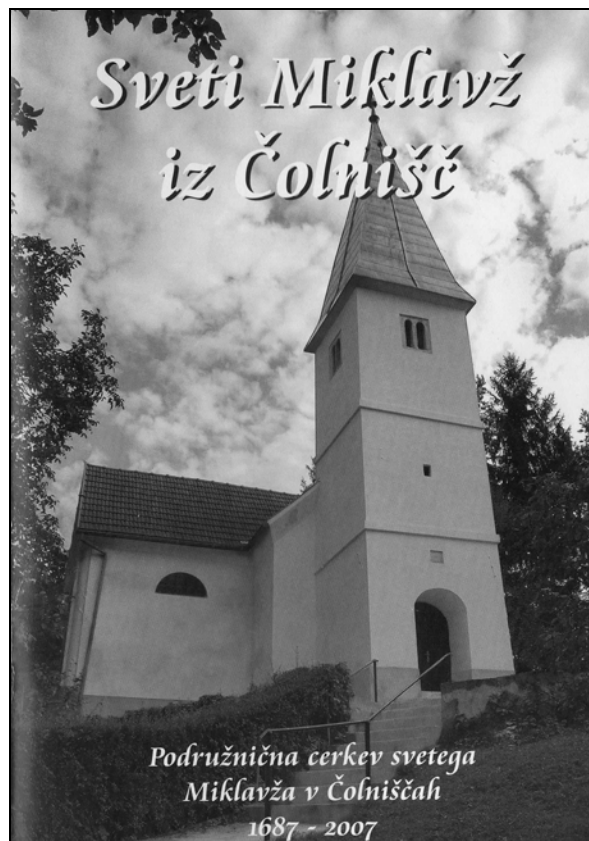
Vida Košmelj-Beravs je uspela raznovrstne fragmente krajevne zgodovine in naravnih danosti, posamezne dogodke in njihove akterje na nevsiljiv način, z občutkom pripadnosti in ljubezni do rodnega kraja, povezati v pester mozaik okolja, časa in razmer. Posamezna poglavja je zasnovala kot del celote, na podlagi katere je mogoč vpogled v preteklost Železnikov. Če je nekoč zgodovinopisje praviloma veljalo za suhoparno pisanje, saj v njem ni zaslediti usod konkretnih posameznikov, je v knjigi Železniki skozi čas glavna beseda namenjena malim in velikim ljudem, fužinarjem, preprostim domačinom, posameznikom močne volje, povzpeticom in obubožanim krajanom, krajevnim posebnostem, veseljacom in občasnim obiskovalcem.

Pred nami je živ oris preteklosti in polpreteklosti Železnikov, ki se utelešata tudi v sedanosti. Poznavanje izročila je namreč nujno za razumevanje sedanosti in načrtovanje prihodnosti. Zato je knjiga Železniki skozi čas, ki jo odlikuje berljivost, dragocen prispevek k preučevanju naše krajevne zgodovine.

Damir Globočnik

Sveti Miklavž iz Čolnišč. Podružnična cerkev svetega Miklavža v Čolniščah 1687–2007 (ur. Mihaela Ocepek). Čolnišče : Društvo KRT, 2007, 32 str.

Leta 2007 so v vasi Čolnišče, ki leži v Posavskem hribovju, praznovali 320. obletnico postavitve cerkve sv. Miklavža. Ob tej priložnosti je Društvo KRT Čolnišče izdalo knjižico na dvaintridesetih straneh, ki bralcu oriše zgodovino cerkve in še marsikatero drugo zanimivost. Knjižica je razdeljena nekako na dva dela. V prvem delu so predstavljeni sama vas Čolnišče in nekatere sosednje vasice, stavbne značilnosti cerkve sv. Miklavža, versko življenje skozi čas ter statistični podatki krstov in pogrebov. Skozi prvi del so bralcu na voljo tudi fotografije vasi, cerkve in veroučnih skupin vasi Čolnišče. Drugi del je posvečen cerkvi sami; spoznamo notranjost cerkve, predmete v njej, popravila, ki so na cerkvi potekala v 20. stoletju ter znamenja in kapelice na območju Čolnišč in bližnje okolice.

Prvi del knjižice se začne s kratko geografsko in zgodovinsko predstavitevjo vasi Čolnišče. Vas, ki je sestavljena iz Zgornjih in Spodnjih Čolnišč, leži v Posavskem hribovju na nadmorski višini 470 metrov. V času nastanka knjižice je v vasi živel 239 ljudi. Na območju vasi se je po navedbi Krajevnega